

Edward Breza

Nazwiska równe nazwom miejscowości obecnego województwa kujawsko-pomorskiego

Nazwiska równe nazwom miejscowości stały się ostatnio przedmiotem mego głębszego zainteresowania: po referatach, a potem artykułach dotyczących Pomorza Zachodniego (Szczecińskiego), Pomorza Środkowego i Pomorza Gdańskiego, Meklemburgii i Brandenburgii, Śląska¹ pokusiłem się o wypunktowanie pewnych spostrzeżeń ogólnych, związanych z tą kategorią nazwisk². Okazuje się, że szczególnie bogate w takie nazwiska są tereny tzw. Ziemi Odzyskanych, zwłaszcza Pomorze Zachodnie i Środkowe, Warmia, Mazury, mniej już na Ziemi Lubuskiej i na Śląsku, rzadziej trafiają się na centralnych ziemiach polskich i na Pomorzu Gdańskim czy – jak wolą historycy – Nadwiślańskim. Ogarnięcie całego materiału z Warmii i Mazur przekroczyło możliwości jednego referatu i artykułu, dlatego zdecydowałem się przedsta-

¹ Por.: E. Breza, *Nazwiska pomorskie równe nazwom miejscowości Pomorza Zachodniego (Szczecińskiego)*, [w:] *Nazwy własne na pograniczach kulturowych*, red. Z. Abramowicz i L. Dacewicz, Białystok 2000, s. 29-37; tenże, *Niektóre nazwiska równe nazwom miejscowości Pomorza Środkowego*, VI Konferencja Kaszubsko-Pomorska. Darłowo 8-9 września 2000, red. W. Łysiak, Poznań 2001, s. 75-86; tenże, *Nazwiska równe nazwom miejscowości Pomorza Gdańskiego*, [w:] *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś*, t. 4, red. R. Wosiak-Śliwa, Gdańsk 2001, s. 173-183; tenże, *Nazwiska pomorskie równe nazwom miejscowości z Meklemburgii i Brandenburgii*, [w:] *Toponimia i oronimia*, red. A. Cieślakowa i B. Czopek-Kopciuch, Kraków 2001, s. 201-211; tenże, *Nazwiska równe nazwom miejscowości Śląska*, [w:] *Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość polskiej onomastyki* pod red. R. Łobodzińskiej, Wrocław 2003, s. 61-68; tenże, *Nazwiska polskie równe niemieckim słowiańskim nazwom miejscowości*, [w:] *Języki mniejszości i języki regionalne*, red. E. Wrocławska i J. Zieniukowa, Warszawa 2003, s. 355-365; tenże, *Nazwiska równe nazwom miejscowości z województwa kieleckiego i radomskiego*, *Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego* XLIX, 2004, s. 71-88; i inne.

² Z *problematyki polskich nazwisk równych nazwom miejscowości*, [w:] *Metodologia badań onomastycznych*. [XIII Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna, Kalbormia], red. M. Biolik, Olsztyn 2003, s. 188-195.

wić tylko takie nazwiska za SNWPU (objaśnienie skrótów zob. na końcu artykułu), które pochodzą od nazw miast wspomnianego regionu³. Pełen zasób problemów, związanych z omawianymi nazwami oraz ich terytorialne rozmieszczenie przedstawić będzie można po opracowaniu (w miarę możliwości) całego materiału. Dla historyków cenne mogą być – po opracowaniu materiału – wnioski osadnicze, dla językoznawców podstawy tych nazwisk, dla nosicieli nazwisk ich etymologia i geografia.

Technika powstania omawianych nazwisk jest powszechnie znana, pochodzi z dawnych analitycznych określeń typu (łacińskie) *Joannes de Papow* = *Joannes Papow* czy (niemieckie) *Johann von Kuspit* = *Johann Kuspit* (o wsiach tych i o pochodnych od nich nazwiskach zob. w dalszym ciągu artykułu). Monograficznie ta struktura dotąd opracowana nie została, stąd też moje wysiłki, by ją ogarnąć, na ile na to pozwalają materiały współczesne i historyczne⁴. W kolejnych artykułach podkreślam konieczność znajomości dziejów nazw miejscowości i historii poświadczeń nazwisk niederywowanych od nazw miejscowości, a więc tak samo brzmiących, jak nazwy miejscowości, by uchwycić genetyczny związek derywacyjny: co od czego: czy nazwisko od nazwy miejscowości, czy nazwa miejscowości od nazwiska. Pomyłki u badaczy zdarzają się bowiem często. Niektórzy badacze, jak np. R. Zoder (zob. skrót Zoder) zadowolają się jedynie zgodnością nazwiska z n. miejscowości, by nazwisko wywieść od miejscowości. Posługując się mapą *Województwo kujawsko-pomorskie. Administracyjno-drogowe* Beaty Piętki z r. 2003, WU, SNWPU (niekiedy wyzyskuję także wersję nowszą na płycie, czyli SNW), staram się znaleźć podstawy dla wykazanych nazwisk w nazwach wsi (rzadziej miast) we wspomnianym województwie. Zwyczajem, przyjętym w NMP i SNWPU, stosuję podział na województwa obowiązujący w Polsce w latach 1975-1998. Jednocześnie wskazuję często, że tak samo brzmiące nazwy miejscowości występują także w innych regionach Polski i że analizowane nazwisko może mieć także inną genezę, np. odimienny przymiotnik dzierżawczy typu *Łukaszów* 'syn Łukasza'. Łatwiej oczywiście analizować nazwiska odmiejskowe, jeśli znamy historię miejscowości, jej historyczne zapisy. W naszych obecnych warunkach dobrze badaczowi służą NMP, jednak opracowane dotychczas zostały do hasła *Kyszyny*; do dalszego ciągu alfabetu sięgać wypa-

³ Na Konferencji zorganizowanej przez Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego i Uniwersytet Warmińsko-Mazurski (imiennie przez prof. J. Dumę) we wrześniu 2003 r. Druk w materiałach konferencyjnych. O takich nazwiskach od nazw wsi mówiłem na konferencji w Olsztynie w Ośrodku Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, 12 X 2004 r.

⁴ O źródłach mówiłem szerzej na konferencji w Kalborni (zob. przyp. 2).

da do różnych opracowań, w wypadku wsi gminnych i miast do SEMiG, niekiedy do Pelp, czasem zostaje tylko współczesny WU i wtedy najłatwiej o pomyłkę w rozstrzygnięciu: czy toponim mógł dać początek nazewnicy antroponimowi.

A oto nazwiska, wydobyte z SNWPU³, niekiedy poparte materiałem historycznym (głównie z SSNO), dla których udało mi się znaleźć bazy w tak samo brzmiących nazwach miejscowości obecnego województwa kujawsko-pomorskiego. Wśród nazwisk wymieniam także te, które są dawnymi strukturami przymiotnikowymi (na *-ski* i formanty pochodne oraz zmodyfikowane) od tych miejscowości i mogą wskazywać na mieszkańca tych miejscowości (struktury na *-ak*, *-ik*, *-yk*, *-an(in)*) i formanty pochodne.

Bronistaw 1 w woj. olsztyńskim; 84 **Bronistawski**: 15 w woj. bydgoskim, 12 warszawskim, po 8 katowickim, wałbrzyskim i wrocławskim, 7 wrocławskim.

SSNO I: 252-253 notuje nazwisko *Bronistawski* od r. 1490 z kresów południowo-wschodnich, także formę żeńską *Bronistawska* z r. 1498 z tych terenów, które SEMot III 15 odnosi do n. wsi *Bronistawka*, gm. Grabowiec, woj. zamojskie. Możliwe od n. wsi *Bronistaw*, gm. Strzelno, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1231 *Bronistaw* i pochodzącej od n. os. *Bronistaw* z suf. *-jb* (Galasińska, NMP I: 349) lub n. wsi *Bronistaw*, gm. Dobrze, woj. wrocławskie, dzisiejszy pow. radziejowski, notowanej od r. 1246 *Bronislaue*, co czytać trzeba *Bronistawie*, potem *Bronistaw* 1401, o tej samej etymologii (taż *ib.*). Nazwisko możliwe także od im. *Bronistaw*, współczesne nazwisko *Bronistawski* jest strukturą dwuznaczną: albo od n. m. *Bronistaw*, albo od im. *Bronistaw* z suf. *-ski*.

Budyń 80: 13 w woj. tarnowskim, 10 wrocławskim, po 9 katowickim i krakowskim, 7 rzeszowskim, po 4 warszawskim, krośnieńskim i pilskim; 235 **Budyn**: 102 w woj. tarnowskim, 68 krakowskim, 14 bydgoskim, 11 katowickim, 10 jeleniogórskim, po 5 gdańskim i nowosądeckim, 4 wrocławskim, po 3 bielskim, poznańskim i przemyskim; 5 **Budynowski**: 4 w woj. gdańskim, 1 bydgoskim; 83 **Budyński**: 26 w woj. warszawskim, 10 katowickim, 9 bielskim, po 7 lubelskim i opolskim; 1 **Budyniec** w woj. słupskim. Od n. dawnej wsi *Budyń*, dziś osady w gm. Bukowiec, woj. Bydgoszcz, notowanej od r. 1271 *Butyn*, *Budin* 1452, *Budyn* 1526, *Budzin* 1597, *Budyn* 1682, *Budyń* 1880 (SG) i objaśnionej przez W. Makula-Kosek (zob. Jakus-Borkowa, PMT VIII: 25) jako struktura dzierżawcza od n. os. *Budza* z suf. *-in* z wtórnym wy-

³ Symbol O w SNWPU oznacza formę z różnych względów niepewną.

głosowym *-ń* przez adideację do ap. *budyń*. Nazwisko *Budyn* i odmiejscowe *Budynowski* nawiązuje do wcześniejszej formy n. wsi; *Budzyński* może pochodzić zarówno od postaci *Budyn*, jak i *Budyń*; *Budyniec* może być nazwą mieszkańca wsi *Budyn* lub *Budyń*.

Cieleszyn 2 w woj. wałbrzyskim; 35 **Cieleszyński**: 20 w woj. olsztyńskim, 6 warszawskim, 5 katowickim, 4 opolskim; 2 **Cieleski**: po 1 w woj. katowickim i przemyskim. Od n. wsi *Cieleszyn*, gm. Pruszcz, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1380 *Celischin*, *Czeliessyno maior* 1534, *Cieleszyno* 1597, *Cieleszyn* 1682 i sprowadzonej przez badaczy do podstawy osobowej *Cielech* z suf. *-in(o)* (Makula-Kosek, NMP II: 129). Była to wieś szlachecka, z której pochodzili *Cielescy*, herbu *Trestka* (Przyd 219), w XVI w. należała ona do Konopackich (Biskup 107).

Dobierzyn 0 (SNW nie notuje); 44 **Dobierzyński**: 32 w woj. poznańskim, 10 leszczyńskim, po 1 gdańskim i gorzowskim. Od n. wsi *Dobierzyn*, gm. Lubraniec, woj. wrocławskie, notowanej od r. 1399 *Dowezino*, *Dobbyeszino* 1418-1424, *Dowyrzyno* 1489 o niejednoznacznej etymologii (NMP II: 364). *Dobierzyński* jest formą odmiejscową.

Dragacz 6: 4 w woj. gdańskim, po 1 ostrołęckim i rzeszowskim. Od n. gminnej wsi *Dragacz*, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1595 *Tragosz*, *Dragass* 1796-1802, *Dragacz* 1936-1939 i objaśnionej przez W. Makulę-Kosek (na podstawie wcześniejszych badaczy) jako dzierżawcza od n. os. *Drogost* (NMP II: 415). Nazwisko nawiązuje do późniejszej przekształconej formy nazwy wsi.

Drewno 86: 34 w woj. kieleckim, 11 tarnowskim, 10 katowickim, 7 warszawskim, 4 zamojskim; 1289 **Drewnowski**: 257 w woj. warszawskim, 187 łomżyńskim, 169 białostockim, 69 koszalińskim, 48 łódzkim, 30 zielonogórskim; 5 **Drewnak**: 4 w woj. gorzowskim, 1 bielskim; 4773 **Drewniak**: 596 w woj. bielskim, 309 katowickim, 269 lubelskim, 265 warszawskim, 241 krakowskim, 176 częstochowskim, 150 łódzkim, 133 wrocławskim, 120 gdańskim, 109 opolskim, 108 leszczyńskim, po 103 sieradzkim i zielonogórskim. Od n. wsi *Drewno*, gm. Gąsawa, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1385 *in Drebn*, *Drewno* 1508, 1802-1803, którą Z. Zierhofferowa (NMP II: 422) wywodzi od n. jeziora *Drebn* ze zmianą *Drebn* w *Drewno*. *Drewnowski* jest formacją dwuznaczną: albo odmiejscową, albo modelową od nazwiska *Drewno*; w obu wypadkach za pomocą przyrostka *-owski*. Wiele jest form pochodnych patronimicznych, jak *Drewnic* 6, 1 *Drewnitz* w woj. katowickim, 71 *Drewnowicz*, 600 *Drewnik*; *Drewniak* i *Drewnak*, 804 w wersji „śląskiej” *Drewniok* są dwuznaczne: mogą wskazywać na mieszkańca wsi *Drewno* lub być formami patronimicznymi. Wiele jest nazwisk pochodnych od wyżej po-

danych. SSNO I 519 podaje n. os. *Drewno* od r. 1382 z Wielkopolski, Małopolski i z Mazowsza, które A. Cieślíkowa (C 34, SEMot I: 58) odnosi do ap. *drewno*.

Działowa 57: 29 w woj. bielskim, 12 katowickim, 6 krakowskim, 4 poznańskim, po 2 nowosądeckim i wrocławskim; 628 **Działowski**: 181 w woj. rzeszowskim, 65 tarnobrzeskim, 56 poznańskim, 47 wrocławskim, 37 katowickim.

SSNO I: 553 notuje nazwisko *Działowski* z r. 1464 z Małopolski, które SEMot III 42 odnosi do n. wsi *Działowo*, gm. Płużnica, woj. toruńskie. Była to dawniej osada, dziś wieś, notowana od r. ok. 1400 *Delau*, *Działowo* 1570 i objaśniona przez W. Makula-Kosek (NMP II: 479-480) albo polonistycznie od rzeczownika *dział*, albo germanistycznie od średnio-dolno-niem. *dēl* 'część komuś przypadająca, szczególnie pola uprawnego'. Nazwisko powstało w wyniku derywacji fleksyjnej: z *Działowa* = *Działowa*.

Dziechowa 0 (SNW nie notuje); 5 **Dziechowski**: 4 w woj. rzeszowskim, 1 krośnieńskim. Od n. wsi *Dziechowo*, gm. Sępólno Krajeńskie, notowanej od r. 1263: in *Zdechowa*, *Zdiechowa* 1360, *Dziechowo* 1653: albo przeniesionej ze wsi *Zdziechowa*, gm. Gniezno, albo pochodnej od n. os. *Zdziech* (Zierhofferowa, NMP II: 483).

Firlus 502: 294 w woj. opolskim, 133 katowickim, 23 częstochowskim, 11 bielskim, 8 kieleckim, po 5 bydgoskim i kaliskim; 1 **Firluś** w woj. katowickim, 1 zniekształcone **Firluns** w woj. opolskim. Od n. wsi **Firlus**, gm. Papowo Biskupie, woj. toruńskie, notowanej od r. ok. 1400 *Fedelhusen*, *Firlusz* 1531, *Firlus* 1647, *Firluz* 1570 i objaśnionej przez W. Makula-Kosek (NMP III: 35-36) jako struktura dwuczłonowa: w I członie występuje średnio-dolno-niem. *vedel(e)* = [nowo-wysoko-niem.] *Fiedel* 'skrzypce, gaśior, kłoda', przenośnie 'podobny do skrzypiec zwięzający się u góry kawałek gruntu', w II średnio-dolno-niem. *hūs* = nowo-wysoko-niem. *Haus* 'dom'.

Fordon 305: 115 w woj. konińskim, 63 gdańskim, 44 bydgoskim, 20 wrocławskim, 18 zielonogórskim, 12 elbląskim; 5 **Fordan**: 4 w woj. gdańskim, 1 katowickim; 4 **Fordonski**: po 1 w woj. bydgoskim, konińskim, toruńskim i wałbrzyskim; 218 **Fordoński**: 63 w woj. toruńskim, 52 konińskim, 41 bydgoskim, 24 gdańskim; 2 **Fordańska**: po 1 w woj. konińskim i płockim; **Forduna** 0; 11 **Forduński**: 8 w woj. gdańskim, 3 toruńskim.

Nazwisko **Fordoński** notowane było w r. 1736 w księdze parafii Pogódki pod Skarszewami i w r. 1757 w archiwaliach pelplińskich, a więc na Kociewiu; H. Górniewicz w postaci **Fordon** utrwalił je z II połowy XIX w. w Benowie, Krasnej Łące, a współcześnie w czasie jego badań (do r. 1956) występowało w Piekle, a więc w ówczesnym pow. sztumskim. Znany Józef Fordon

(1862-1927), franciszkanin z Grodna. Nazwisko *Fordon* i *Fordan* pochodzi od n. dawnego miasta, dziś dzielnicy Bydgoszczy *Fordon*. Dokumentację historyczną i pochodzenie toponimu *Fordon* (z wyzyskaniem dotychczasowej literatury) przedstawiam w NP II: 125-126.

Gącz 1 w woj. warszawskim; 6 **Gącz**: 5 w woj. szczecińskim, 1 płońskim; 29 **Gączewski**: 15 w woj. elbląskim, 10 wrocławskim, 4 gdańskim; 6 **Gączowski**: 4 w woj. olsztyńskim, po 1 płońskim i zielonogórskim; 11 **Gączyński**: 5 w woj. warszawskim, 4 gorzowskim, 2 radomskim. Od n. wsi *Gącz*, gm. Janowiec, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1402 *Gandecz*, *Gącz* 1789, której nazwę Z. Zierhofferowa (NMP III: 102) wywodzi od n. os. *Gądek* z suf. *-jb* i przywołuje struktury analogiczne: *Bądecz* > *Bącz*, *Sądecz* > *Sącz*. Nazwisko *Gącz* bliskie jest formie *Gończ* od ap. *goniec* i dlatego utożsamiałem je w NP: 161.

Gąsawa 1 w woj. bydgoskim; 37 **Gąsawski**: 29 w woj. tarnowskim, 6 kieleckim, po 1 krakowskim i poznańskim. SSNO II: 92 notuje n. os. *Gąsawa* z r. 1382 z Małopolski, którą SEMot III 47 odnosi do n. wsi *Gąsawy*, gm. Słomniki, woj. krakowskie, notowanej od r. 1427 *Gansawy*, w r. 1508 też *Gazawa* (K. Rymut, NMP III: 104). Od n. gminnej wsi *Gąsawa*, notowanej prawdopodobnie od r. 1145 *villam Gassavam*, *Ganzawa* 1251, *Gansewa* 1419, *Ganssawa* 1482 i objaśnionej przez Z. Zierhofferową (NMP III: 104) jako n. topograficzna pochodna od n. rzeki *Gąsawa* (dziś *Gąsawka*), lewego dopływu Noteci. Forma *Gąsawski* jest nazwiskiem odmiejscowym.

Jajków 12: 6 w woj. krakowskim, 3 kaliskim, 2 pільskim, 1 wrocławskim; 200 **Jajkowski**: 33 w woj. tarnowskim, po 17 toruńskim i zamojskim, 16 kieleckim, po 14 elbląskim i wrocławskim, 13 olsztyńskim, 12 warszawskim, 11 poznańskim, 8 słupeckim, 7 gdańskim. Od n. wsi *Jajkowo*, gm. Brzozie, woj. toruńskie, notowanej od r. ok. 1400 *Gaikau*, *Jaikau*; *Jaikow* 1414, *Jaykoaw* 1437-1438, *Jaikowo* 1570-1571 i objaśnionej przez W. Makulę-Koskę (NMP IV: 34) jako struktura dzierzawcza od n. os. *Jajko* albo *Gajek*, *Gajk*. SSNO II: 383 notuje nazwisko *Jajkowski* od r. 1485 z Wielkopolski (tam także forma żeńska *Jajkowska*), które SEMot III: 65 odnosi do n. wsi *Jajki*, dziś *Janki*, gm. Pajęczno, woj. częstochowskie.

Jakubków 0 (SNW nie notuje). Od n. wsi *Jakubkowo*, gm. Łasin, woj. toruńskie, notowanej od r. 1298 *bona quondam Mathei et Jacobi duorum*, *Jakobsdorf* ok. 1386, *Jakobkau* ok. 1400, *Jakubkowo* 1540 i pochodnej od odbiorcy nadania *Jakuba* (NMP IV: 38), przezywanego, jak widać, *Jakubkiem*. Są jeszcze dwie wsie *Jakubkowo* w woj. toruńskim: 1) *Jakubkowo*, gm. Grodziczno, notowana jednak dopiero pod koniec XIX (r. 1882, SG) w *Jakubkowo* al. *Jakóbkowo*; 2) *Jakubkowo*, gm. Radomin, notowanej od r. 1784

Jakubowo, Jakubkovo 1882 SG (ib.). Zostaje zatem najprawdopodobniej jako podstawa *Jakubkowo* z gm. Łasin.

Jaszcz 748: 139 w woj. lubelskim, 118 tarnowskim, 113 bydgoskim, 52 suwalskim, 40 szczecińskim 32 wrocławskim, 29 poznańskim; 2572 *Jaszczak*: 409 w woj. łódzkim, 332 konińskim, 303 pilskim, 163 warszawskim, po 134 ciechanowskim i sieradzkim, 100 bydgoskim, 66 olsztyńskim; 2 *Jaszczak vel Jaszczuk* w woj. warszawskim; 104 *Jaszczanin*: 51 w woj. olsztyńskim, 16 elbląskim, 15 suwalskim, 7 szczecińskim, 6 białostockim, 5 koszalińskim. Od n. wsi *Jaszcz*, gm. Osie, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1516 *Jasschtze, Iaszczce* 1534, *Jaszcz* 1570, *Jaszcz* 1796-1802 i pochodzącej od kasz. rzeczownika *jażdź* '(ryba) jazgarz' (Jakus-Borkowa, PMT VIII: 45; Makula-Kosek, NMP IV: 132). Formy *Jaszczak, Jaszczuk* mogą wskazywać na mieszkańca wsi *Jaszcz*, ale mogą być także strukturami patronimicznymi; *Jaszczanin* zaś jednoznacznie wskazuje na mieszkańca omawianej wsi. Przymiotnik od n. wsi brzmi *jaski*, trudno zatem od tego toponimu wywieść częste na Pomorzu nazwisko *Jażdżewski*, które dlatego wyprowadziłem (NP: 186-187) od wcześniejszej postaci *Jażdź* z modelowym użyciem przyrostka *-ewski*.

Notowane w SSNO II: 459 od r. 1420 n. os. w Wielkopolsce i na Mazowszu *Jaszcz, Jaszczko, Jeszcz, Jeszczo* A. Cieślikowa (C: 49, SEMot I: 94) odnosi do n. ryby *jażdź*.

Kaldus 1 w woj. legnickim. Od n. wsi *Katdus*, gm. Chełmno, woj. toruńskie, notowanej od r. 1378 *Caldenhofe, Kaldehus* 1404, *Katdus*, z *Katdusa* 1646, *Kaldusz* 1647, pochodnej w I członie od niem. *kalt* 'zimny', w II od średnio-dolno-niem. *hof* 'dwór', wymiennie *hus* = nowo-wysoko-niem. *Haus* 'dom' (por. Makula-Kosek, NMP IV: 275).

Kantyła 1 w woj. bielskim; 2 *Kantyluk* w woj. wałbrzyskim. Od n. dawnej wsi, dziś osady *Kantyła*, gm. Brzozie, woj. toruńskie, notowanej od r. ok. 1423-1424 *Canten, Cantil* 1446, *Kantilla* 1570 i wyprowadzonej przez W. Makula-Kosek (NMP IV: 324) od pruskiej n. os. *Cante, Cantele* lub *Cantil*. Co do tego imienia por. nazwisko *Kantel* 38: 16 w woj. poznańskim, 9 olsztyńskim, 7 gdańskim, 4 katowickim, po 1 gdańskim i pilskim oraz pochodne *Kantelecki* z woj. gdańskiego.

Karsin 0 (SNW nie notuje); 26 *Karsiński*: 16 w woj. gdańskim, po 2 łódzkim i radomskim, po 1 warszawskim, krakowskim, plockim, sieradzkim, szczecińskim i wrocławskim (według SNW: 19 w pow. tczewskim: 9 kobiet, 10 mężczyzn). Od n. gminnej wsi *Karsin*, woj. gdańskie (dawniej bydgoskie), notowanej od r. 1366 *Carsin* i wywiedzionej przez W. Makula-Kosek (NMP IV: 355) od n. os. *Kars(z)* z suf. *-in*. Jest także os., dawniej wieś *Karsin*, gm. Połczyn Zdrój, notowana od r. 1538 *Karzin* i osada, dawniej wieś *Karsina*,

gm. Polanów, woj. koszalińskie, notowana od r. 1383 *Karzin* (o tych dwóch ostatnich B. Czopek-Kopciuch z wyzyskaniem wcześniejszej literatury, NMP IV: 355).

Katarzyniec 23: 10 w woj. katowickim, 6 zielonogórskim, 3 legnickim, 2 przemyskim; 7 *Katarzyńczuk* w woj. szczecińskim; 1 *Katarzynczuk* w woj. szczecińskim. Od n. wsi *Katarzyniec*, gm. Więcbork, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1882 *Katarzynowo*, niem. *Katharinenhof* 1882 (SG), *Katarzyniec* po r. 1918 (Zierhofferowa, NMP IV: 373); ten fakt każe myśleć raczej o im. *Katarzyna* z suf. *-ec*.

Kawna 0 (SNW nie notuje); 948 *Kawiński*: 122 w woj. gdańskim, 119 radomskim, 101 warszawskim, 51 przemyskim, 47 wrocławskim, 45 wałbrzyskim, 38 kieleckim, po 37 elbląskim i koszalińskim, 30 kaliskim. Od n. wsi *Kawno* z derywacją fleksyjną (: z *Kawna* = *Kawna*), gm. Kikół, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1434 *de Cabno*, *Kawno* 1564 i wyprowadzonej przez A. Gasińską i R. Przybytek (NMP IV: 384) od ap. *kawa* 'kawka' z suf. *-na*.

Kazin 50: 20 w woj. opolskim, 12 słupeckim, 9 koszalińskim, 5 pilskim, 4 zamojskim; *Kazina* 0 (SNW nie notuje). Od n. wsi *Kazin*, gm. Nakło, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1882 *Kazin* lub n. wsi *Kazin*, gm. Aleksandrów Kujawski, woj. włocławskie, notowanej od r. 1921 *Kazin* i objaśnionej w NMP IV 390 jako struktura dzierżawcza od n. os. *Kazia* (? *Kazimiera*).

Kikuł 0 (SNW nie notuje); 16 *Kikuła*: 4 w woj. zielonogórskim, po 3 jeleńskim, katowickim, legnickim i suwalskim; 14 *Kikul*: 10 w woj. toruńskim, 3 olsztyńskim, 1 gdańskim; 86 *Kikulski*: 70 w woj. toruńskim, 4 krośnieńskim, 3 bydgoskim, po 2 białostockim i elbląskim, po 1 gdańskim, katowickim i kieleckim; 157 *Kikoła*: 55 w woj. warszawskim, 28 olsztyńskim, 21 zielonogórskim, 13 ostrołęckim, 7 gdańskim, po 6 bydgoskim i suwalskim; 195 *Kikolski*: 100 w woj. plockim, 24 warszawskim, 13 krakowskim, 10 łomżyńskim, 5 łódzkim.

SSNO VII: 104 notuje z Płocka nazwisko *Kikolski* z r. 1381, które SEMot III 75 odnosi do n. wsi *Kikoły*, gm. Pomiechówek, woj. warszawskie lub gminnej wsi *Kikół*, a zatem od n. dawnego miasteczka, dziś gminnej wsi *Kikół*, woj. włocławskie, notowanego od r. 1240, najpierw jako zamek: *castrum Kychol*; *Kicol*, *Kykol*, *Kicolc* 1395, *Kicol* 1564, *Kikoł* 1784 (Galasińska, Borysiak, NMP IV: 461). Forma *Kikuła* powstała wskutek derywacji fleksyjnej: z *Kikuła* = *Kikuła*.

Kindop 8: 6 w woj. zamojskim, 2 wrocławskim. Możliwe od zaginionej wsi *Kindorf*, która leżała pod wsią Pień, na południe od Chełmna, w woj. toruńskim, notowanej od r. 1285 *Kindorff*, a ostatni raz 1532 *Kyndorff* i będącej strukturą złożoną z I członem średnio-dolno-niem. *kin* 'sosna'

i II *Dorf* 'wieś' (Makula-Kosek, NMP IV: 463); w nazwisku wystąpiła forma dolnoniem. *Dorp* 'wieś', uproszczona do postaci *-dop*.

Kłopot 243: 36 w woj. bydgoskim, 35 przemyskim, 30 lubelskim, 20 częstochowskim, 13 katowickim, 14 pilskim, 12 wrocławskim; 3 *Kłopotciuk* w woj. łódzkim. Część nosicieli może zawdzięczać nazwisko *Kłopot* n. wsi *Kłopot*, gm. Inowrocław, notowanej od lat 1796-1802 *Kłopot*, część jednak rzeczownikowi *kłopot*; n. os. *Kłopot* notowana była od r. 1337 w Małopolsce, Wielkopolsce i na kresach południowo-wschodnich (SSNO III: 27); na Pomorzu Gdańskim od r. 1570, stała się przydomkiem szlacheckim, głównie w formie zdrobnionej *Kłopotek*, przede wszystkim Główniczewskich z Główniczewic w pow. chojnickim i Studzińskich ze Studzienic w pow. bytowskim (Przyd: 116-117). Omawianą n. m. *Kłopot* A. Galasińska (NMP IV: 529) próbuje tłumaczyć apelatywem *kłopot* lub nazwiskiem *Kłopot*.

Kłódka 198: 49 w woj. lubelskim, 15 toruńskim, 14 elbląskim, 12 bydgoskim, po 11 gorzowskim i koszalińskim, po 10 szczecińskim i tarnobrzeskim, 9 gdańskim, po 7 katowickim, olsztyńskim i zamojskim, 6 krakowskim, po 5 kieleckim, radomskim, słupskim i wrocławskim; 1 *Kłódko* w woj. elbląskim; 7 *Kłutka*: 6 w woj. bydgoskim, 1 szczecińskim; 104 *Kłódkowski*: 47 w woj. wrocławskim, 16 olsztyńskim, 9 toruńskim, 7 łódzkim, po 6 gdańskim i wałbrzyskim, po 4 bydgoskim i jeleniogórskim; 62 *Kłutkowski*: 50 w woj. wrocławskim, po 4 katowickim, koszalińskim i szczecińskim. Od n. wsi *Kłódka*, gm. Rogoźno, woj. toruńskie, notowanej od r. 1323 *vonn der Klode*, *Klothka* 1547, *Kłódka* 1570 i objaśnionej przez W. Makulę-Kosek (NMP IV: 533) jako forma powstała od ap. *kłoda* 'pień, kłoc, słup, pień wydrążony' lub od n. os. *Kłoda*. Forma zdrobniła *Kłódka* od XVI w.

Kołuda 262: 84 w woj. konińskim, 46 łódzkim, 19 kaliskim, 17 słupskim, 16 zielonogórskim, 11 gorzowskim, po 10 szczecińskim i wrocławskim, 9 bydgoskim; 1 *Kołudo* w woj. konińskim; 335 *Kołucki*: 90 w woj. skierniewickim, 27 warszawskim, 26 wrocławskim, 23 gdańskim, 21 pilskim, po 20 konińskim i szczecińskim; 124 *Kołudzki*: 52 w woj. skierniewickim, 19 łódzkim, 12 warszawskim, 10 gorzowskim, po 6 lubelskim, plockim i zielonogórskim.

SSNO III: 58 notuje n. os. *Kołuda* z r. 1428 z Wielkopolski; *Kołudski* i *Kołudzki* z Wielkopolski i z Małopolski od wspomnianego r. 1428, które SEMot III 80 odnosi do n. wsi *Kołuda Mała* i *Kołuda Wielka*, gm. Janikowo, woj. bydgoskie. *Kołuda Wielka* notowana była od r. 1250 *Coluda*, *Kołuda Wielka* 1883 (SG); *Kołuda Mała* od r. 1489 *Coluda Minor*, *Kołuda Mała* 1883 (SG), jak podaje A. Galasińska, uznając samą n. za niejasną (NMP V: 75). *Kołudzki* i w fonetycznym zapisie *Kołucki* to nazwiska odmiejscowe.

Koń 622: 136 w woj. tarnobrzeskim, 131 rzeszowskim, 45 katowickim, 37 wrocławskim, 34 tarnowskim, po 28 krakowskim i piotrkowskim, 20 częstochowskim, 19 szczecińskim, 15 wałbrzyskim, 14 zamojskim, po 13 gdańskim i kieleckim; 2 *Konjak* w woj. legnickim; 96 *Koniewski*: 31 w woj. słupskim, 11 katowickim, 9 warszawskim, po 7 kieleckim i krakowskim. Część nosicieli nazwiska *Koń* zawdzięcza je n. wsi *Koń*, gm. Zbiczno, woj. toruńskie, notowanej od lat 1796-1802 *Koin*, *Koń* 1879; W. Makula-Kosek (NMP V: 118) próbuje wywieść od im. *Kon(rad)* lub od n. os. *Koń*, notowanej od r. 1335 m. in. w Małopolsce i w Wielkopolsce (SSNO III: 74). Część bierze je zapewne od wyrazu pospolitego, np. z żartobliwego wyrażenia *koń Boży* 'osioł' (bo jechał na nim do Egiptu Jezus jako niemowlę). Forma *Konjak* może wskazywać na n. mieszkańca wsi *Koń* lub jest patronimikonem od *Koń*; *Koniewski* może pochodzić od wspomnianego toponimu.

Kopczyzna 0 (SNW nie notuje); 12 *Kopczyński*: po 2 w woj. gdańskim i łódzkim, po 1 katowickim, kaliskim, koszalińskim, legnickim, łódzkim, płockim, radomskim, wrocławskim i wrocławskim; 8474 *Kopczyński*: 773 w woj. warszawskim, 588 katowickim, 504 toruńskim, 500 łódzkim, 433 konińskim, 413 bydgoskim, 402 wrocławskim, 325 płockim, 298 poznańskim, 277 gdańskim, 254 radomskim, 249 szczecińskim, 247 olsztyńskim. SSNO III: 70 notuje z r. 1396 nazwisko *Kopczyn* z Wieliczki, które jednak SEMot I: 118 odnosi do ap. *kopa*. Od n. wsi *Kopczyn*, gm. Mogilno, woj. bydgoskie, ale notowanej dopiero od r. 1846 *Kopce Ol.* [?], jak podaje Z. Zierhofferowa (NMP V: 127).

Kowrus 3 w woj. warszawskim. Od n. wsi *Kowrów*, gm. Łysomice, woj. toruńskie, notowanej od r. 1385 *Kufros*, *Kufros* 1419, *Kowros* 1447, *Kowros* 1883 (SG), wywodzącej się od niem. **Ku(h)wrase* od średnio-dolno-niem. *ku*, *ko* 'krowa' i *wrase* 'darń, murawa; sodnik, solanka, solówka' (Makula-Kosek, NMP V: 231).

Kozielec 414: 125 w woj. nowosądeckim, 48 tarnowskim, 38 katowickim, 35 krośnieńskim, 18 bydgoskim, 17 krakowskim, po 13 bielskim i rzeszowskim; 77 *Kozielecki*: 62 w woj. bydgoskim, po 3 warszawskim i toruńskim, po 1 katowickim i kieleckim; 6 *Kozielczak* w woj. poznańskim; 108 *Kozielczyk*: 69 w woj. poznańskim, 11 bydgoskim, 7 gdańskim, po 4 leszczyńskim i zielonogórskim.

SSNO III: 119, VII: 116 notuje ze Śląska n. os. *Koschelicz* i z Pomorza (Wolina) *Koselitze* odczytaną przez redakcję niepewnie (znak zapytania) *Kozielic*, którą SEMot VII: 328 czyta *Koźlic* i odnosi do n. wsi *Koźlice*, niem. *Koselitz*, gm. Zgorzelec, woj. jeleniogórskie oraz *Kozielice*, niem. *Köselitz*, gm. Golczewo, woj. szczecińskie. Współczesne nazwiska *Kozielec* i *Kozielecki* można wywieść od n. wsi 1) *Kozielec*, gm. Dobrcz, woj. bydgoskie,

notowanej od r. 1290 *Kozlec*, *Coselitz* 1312 lub 2) *Kozieliec*, gm. Nowe, woj. bydgoskie, datowanej od r. 1437-38 *Coselitz*, *Coszieliecz* 1534, *Kozieliec* 1682 i objaśnionej przez W. Makulę-Kosek (NMP V: 240) przez wyzyskanie wcześniejszej literatury jako struktura pochodna od ap. *Koziół* z suf. *-ec*. Forma *Kozielcecki* jest odmiejscowa, *Kozielczak* *Kozielczyk* mogą wskazywać na mieszkańca wsi *Kozieliec* lub być patronimikonami od nazwiska *Kozieliec*. Nazwisko *Kozieliec* możliwe także od n. os. *Koziół* // *Koziół* z patronimicznym suf. *-ec* (por. typ *Adamiec*, *Marciniec* od n. os. *Adam*, *Marcin*).

Kujawa 13456: 2009 w woj. poznańskim, 1633 bydgoskim, 1122 konińskim, 814 warszawskim, 624 łódzkim, 633 wrocławskim, 605 kaliskim, 237 toruńskim, 376 gdańskim, 169 elbląskim, 172 słupskim; 3 *Kujawa-Gryszun* w woj. jeleniogórskim; 8 *Kujawczyk*: 6 w woj. gdańskim, 2 kaliskim; 992 *Kujawiak*: 203 w woj. łódzkim, 102 kaliskim, 97 sieradzkim, 96 poznańskim, 76 skierniewickim, 74 radomskim, 48 warszawskim, 37 katowickim, 30 konińskim, 21 gdańskim, 1 słupskim; *Kojawa* 0 (SNW nie notuje); 1 *Kojawiak* w woj. częstochowskim; 1 *Kojawin* w woj. sieradzkim; *Kojawska* 0 (SNW nie notuje); 6146 *Kujawski*: 477 w woj. bydgoskim, 152 elbląskim, 517 gdańskim, 154 słupskim, 560 poznańskim, 426 wrocławskim, 424 warszawskim, 299 łódzkim, 269 toruńskim, 223 szczecińskim, 213 katowickim, 204 płockim, 200 olsztyńskim, 144 koszalińskim, 139 piotrkowskim, 121 pilskim, 115 zielonogórskim, 110 konińskim, 107 kaliskim.

SSNO III: 189 notuje n. os. *Kujawa* z r. 1422 z Przemyśla, którą A. Cieślikowa (C: 69, SEMot I: 134) odnosi do ukr. ap. *kujawa* 'odosobniona, nędzna chata' lub polskie dialektalne *kujawa* 'golizna' bądź też *kujawy* 'wydmy piaszczyste wśród lasów, gołoborze, golizny'; do tej podstawy sprowadza także notowane w tym źródle formy pochodne: *Kujawka*, *Kujawczyc*, przymiotnik *Kujawczyn* i formę żeńską *Kujawczyna*; *Kujawiec* natomiast traktuje SEMot IV: 7 jako n. etniczną 'Kujawiak, tj. mieszkaniec Kujaw'; dla nazwiska *Kujawski*, notowanego w r. 1387 n. m. nie znajduje. Podstawowe współczesne nazwisko można także wywieść od n. wsi *Kujawa*, dziś *Duża Kujawa*, gm. Golub-Dobrzyń, woj. toruńskie, notowanej jako młyn w r. 1647 *Kujawa*, młyn *Kuiawa* 1664 (Bijak, NMP V: 458). Niewykluczone także hipokorystyk od staropolskich imion *Ko(ji)sław*, *Ko(ji)mir* z suf. *-awa*, co sygnalizowałem w Poradniku Językowym 1998, nr 3, s. 41, a szerzej rozwijam w NP IV. Jest to więc nazwisko wielomotywacyjne, wysoka frekwencja wspólnie w woj. bydgoskim i sąsiednich nie pozwala eliminować możliwości od n. wsi *Kujawa* pod Golubiem-Dobrzyniem.

Kujawka 359: 73 w woj. bydgoskim, 68 konińskim, 33 koszalińskim, 28 pilskim, po 27 warszawskim i łódzkim, 17 katowickim, 14 szczecińskim.

SSNO III: 189 notuje nazwisko *Kujawka* z Wielkopolski i Małopolski, odniesione przez SEMot I do rzeczownika pospolitego *kujawa* (zob. hasło *Kujawa*); można jednak myśleć także o n. wsi *Kujawka*, gm. Bądkowo, woj. włocławskie jako podstawie omawianego nazwiska, wieś notowana jednak dopiero przez SG w r. 1883 (Galasińska, NMP V: 458).

Kulino 5: 4 w woj. gdańskim, 1 zielonogórskim; 80 *Kulin*: 18 w woj. toruńskim, 15 plockim, 13 wałbrzyskim, 8 elbląskim, po 7 olsztyńskim i słupskim, 5 koszalińskim, po 3 gdańskim i katowickim; 186 *Kulina*: 79 w woj. lubelskim, 19 warszawskim, 16 bydgoskim, 12 zielonogórskim, 11 szczecińskim, 10 tarnobrzeskim, 9 łomżyńskim, 8 kieleckim, po 5 katowickim i legnickim; 75 *Kuliniak*: 20 w woj. wrocławskim, 12 legnickim, 11 zielonogórskim, 7 szczecińskim, 5 katowickim; 2 *Kulinok* w woj. szczecińskim; 49 *Kuliniec*: 20 w woj. wałbrzyskim, 6 poznańskim, po 5 elbląskim i legnickim, po 4 gdańskim i katowickim; 6273 *Kuliński*: 461 w woj. warszawskim, 449 kieleckim, 361 katowickim, 317 radomskim, 307 włocławskim, 293 kaliskim, 285 częstochowskim, po 253 łódzkim i wrocławskim, 151 tarnobrzeskim, 147 bydgoskim, 137 gdańskim, 136 leszczyńskim, 122 szczecińskim, po 120 konińskim i wałbrzyskim, 117 toruńskim, 90 słupskim.

SSNO III: 192 notuje nazwisko *Kulin* od r. 1415 na kresach południowo-wschodnich i w Małopolsce oraz formę żeńską *Kulina* od r. 1413 w tychże regionach, nieujęte w kolejnych sześciu tomach SEMot-u (SEMot VII: 342 odnosi do ap. *kula*, nie wykluczając od im. *Mikołaj*). Od n. dawnej wsi *Kulin*, dziś część wsi Zarzyczewo, gm. Szpetal Górny, woj. włocławskie, notowanej od r. 1250 *Cvlinio*; *Culino* 1321, *Kulino* 1357 i pochodnej od n. os. *Kula* z suf. *-in(o)* (Bijak, NMP V: 470, pozostałe tamże podane nazwy wsi są tworami wojennymi lub powojennymi, nie mogły dać początku omawianym nazwiskom). Forma *Kulina* powstać mogła wskutek derywacji fleksyjnej: z *Kulina* = *Kulina*; *Kuliniak*, w wersji „śląskiej” *Kulinok* i *Kuliniec* wskazywać mogą na mieszkańca *Kulina*; *Kuliński* jest nazwiskiem odmiejscowym.

Kuspit 13: po 4 w woj. lubelskim i plockim, 2 siedleckim, po 1 warszawskim, ciechanowskim i poznańskim; 1 *Kuspis* w woj. szczecińskim, *Kuspisz* 0 (SNW nie notuje), 1 *Kuspiś* w woj. szczecińskim. Od nieistniejącej wsi *Kuspi(e)t* w parafii Kcynia, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1498 *Kuspierz*; *Kuspit* 1747, *Kuspriet* 1766 aż do r. 1859 *Kuśpit*. Z. Zierhofferowa (NMP V: 506) sprowadza tę nazwę do postaci *Kuśpierz* i wywodzi od rekonstruowanego imienia **Kuśpierz* (od gw. ap. *kuśper* ‘przedmiot kusy, mały, drobny, szczupły; kawaler’) z adideacją do gw. ap. *kuśpit* ‘niezdara, niewyrośły chłop’. Może tu chodzić zatem także o przydomki, które przeszły do roli urzędowych nazwisk, tym bardziej że SNWPU notuje także nazwiska: 102 *Kuszpa*:

49 w woj. chełmskim, 10 wrocławskim; 1 *Kuszpak* w woj. jeleniogórskim; 12 *Kuszpel* w woj. wrocławskim; 34 *Kuszper*: 18 w woj. katowickim, 9 łódzkim, 7 kieleckim; 5 *Kuszpetowski* w woj. katowickim; *Kuszpietowska* 0; 7 *Kuszpil*: 6 w woj. gorzowskim, 1 poznańskim; *Kuszpin* 0; 39 *Kuszpiński*: 24 w woj. pilskim, 10 katowickim, 4 wałbrzyskim, 1 warszawskim; 295 *Kuszpit*: 72 w woj. siedleckim, 52 warszawskim, 17 chełmskim, 19 gorzowskim; 7 *Kuszplak*: 4 w woj. lubelskim, 2 opolskim; 20 *Kuszpyt*: 12 w woj. warszawskim, 8 zamojskim; 18 *Kusza*: 10 w woj. lubelskim, 4 kieleckim; 1 *Kusztak* w woj. kieleckim; 61 *Kuśpa*: 51 w woj. bydgoskim, 9 gdańskim, 1 płockim; 11 *Kuśper* w woj. rzeszowskim; 311 *Kuśpiel*: 86 w woj. warszawskim, 39 ostrołęckim, 26 warszawskim, 11 suwalskim, po 10 ciechanowskim, gdańskim i wałbrzyskim; 1 *Kuśpiel* w woj. częstochowskim; 32 *Kuśpiet*: 11 w woj. siedleckim, 10 olsztyńskim, po 4 gdańskim i wrocławskim, 2 katowickim, 1 elbląskim; 14 *Kuśpiz*: 10 w woj. gorzowskim, 4 warszawskim; 38 *Kuśpiś*: 19 w woj. szczecińskim, 10 zielonogórskim, 6 gorzowskim; 262 *Kuśpit*: 169 w woj. lubelskim, 19 koszalińskim, 11 toruńskim, 9 katowickim; 2 *Kuśpita* w woj. warszawskim i wiele innych. SW II: 651 notuje te wyrazy gwarowe w postaci *kuśper*, *kuspis*, *kuśpilak*, *kuszpiel*, *kuśpit*, *kuśtak* i innych, jak to często z wyrazami ekspresywnymi bywa i wywodzi z łac. *cuspis*, *-idis* 'ostrze (włóczni)', często nawiązują one do onomatopeicznego *kuszykać*, niektóre mają też znaczenie 'rodzaj noża, kozik'.

Lubieniec 45: po 12 w woj. gorzowskim i zielonogórskim, 10 wrocławskim, 4 jeleniogórskim, 3 wałbrzyskim, 2 wrocławskim, po 1 lubelskim i opolskim; 1011 *Lubieniecki*: 120 w woj. kieleckim, 88 ciechanowskim, 84 warszawskim, 83 zielonogórskim, 81 toruńskim, 52 wrocławskim, 51 katowickim, 45 koszalińskim; *Lubieńczuk* 0; 4 *Lubienicki*: 3 w woj. zielonogórskim, 1 wałbrzyskim.

SSNO III: 285 notuje n. os. *Lubieniec* od r. 1484 z kresów południowo-wschodnich, którą SEMot III: 103 odnosi do wsi *Lubieniec* tamże (bliżej jej nie lokalizując) oraz *Lubieniecki* od r. 1444 z tychże kresów oraz z Wielkopolski, które SEMot III wiąże ze wspomnianą wsią *Lubieniec* i w Wielkopolsce z wsią *Lubieniec*, gm. Chodecz, woj. wrocławskie z suf. *-ski*. Dodam tylko, że według WU II: 316 jest to jedyna taka wieś w Polsce. Jest też nazwisko *Lubianiec* u 93 osób: 23 w woj. szczecińskim, 14 bydgoskim, po 8 warszawskim i wałbrzyskim, po 7 gorzowskim i płockim oraz 1 z nazwiskiem pochodnym od tego, tj. *Lubianiecka* w woj. koszalińskim; można je odnieść do n. m. *Lubian*, gm. Grunwald, woj. olsztyńskie z suf. *-ec* lub potraktować jako wariant fonetyczny nazwiska *Lubieniec*; obocznikiem fonetycznym formy *Lubieniecki* jest nazwisko *Lubienicki*; *Lubieńczuk* jest wschodniopolską formą patronimiczną od *Lubieniec*.

Lubraniec, SSNO III: 290 notuje z r. 1485 n. os. *Lubraniec* i *Lubrański* od r. 1390 oraz *Ludbrański* od r. 1428 z Wielkopolski, które SEMot III: 104 odnosi do n. miasta *Lubraniec* w woj. wrocławskim, notowanego od r. 1325 *Ludbranz*, *Ludbranz* i wyprowadzonego przez S. Rosponda (SEMiG: 194) od niem. nazwiska *Liutbrand*; był siedzibą rodu Lubrańskich. Według SNWPU nazwisko to nosi 61 osób: 31 w woj. łódzkim, 9 warszawskim, 8 konińskim, 7 płockim, 4 szczecińskim, po 1 legnickim i opolskim; *Lubraniecki* 16: 10 w woj. płockim, 5 gdańskim, 1 katowickim. Podstawowe dla n. m. *Lubraniec* nazwiska (pochodne od im. germańskiego *Liutbrand*) nazwiska *Lubrand* nosi 5 osób w woj. koszalińskim; *Lubrant* 162: 103 w woj. wrocławskim, 17 legnickim, 15 bydgoskim, 11 toruńskim, 4 elbląskim, 3 legnickim, po 1 płockim i radomskim.

Łasin 0 (SNW nie notuje); 920 *Łasiński*: 109 w woj. toruńskim, 83 ciechanowskim, 74 warszawskim, 60 gdańskim, 56 bydgoskim, 43 wrocławskim, 38 kieleckim, 37 poznańskim, 36 elbląskim, po 28 pilskim i szczecińskim. Od n. miasta *Łasin* w woj. toruńskim, notowanego od r. 1298 *Lessin*, *Lessyn*, *Lessen*, które to zapisy S. Rospond (SEMiG 200) sprowadza do etymologicznej postaci *Lešno* od *las* z suf. *-no*. Ze nazwisko *Łasin* istniało, wskazuje forma patronimiczna *Łasinowicz* u 9 osób: 6 w woj. legnickim, 2 zamojskim, 1 olsztyńskim.

Łyniec 0 (SNW nie notuje); 2 *Łyński* w woj. legnickim. Od n. wsi *Łyniec*, gm. Stolno, woj. toruńskie.

Mietlica 0 (SNW nie notuje); 1 *Metlica* w woj. wałbrzyskim; 1 *Mietlitz* w woj. pilskim; 419 *Mietlicki*: 73 w woj. poznańskim, 55 konińskim, 49 bydgoskim, 46 zielonogórskim; 91 *Metlicki*: 67 w woj. bydgoskim, 13 słupskim, 5 wrocławskim, 4 elbląskim, 2 gdańskim. Od n. wsi *Mietlica*, gm. Kruszwica, woj. bydgoskie (WU II: 444), notowanej od r. 1414, jedynej takiej w Polsce⁶. Wariant *Mietlitz* jest formą zniemczoną (R II, opracowania niemieckie odpowiedniej n. m. nie notują); *Mietlicki* derywowaną za pomocą przyrostka *-ski* od n. m. *Mietlica*. Możliwe także od rzeczownika pospolitego *mietlica*, gwarowo *metlica* 'roślina z rodzaju traw, *Agrostis*', a *M(i)etlicki* byłby formą modelową, utworzoną od nazwiska *M(i)etlica* za pomocą przyrostka *-ski*.

Muks 0 (SNW nie notuje). Prawdopodobnie od n. wsi *Mukrz*, jedynej takiej w Polsce (WU II 492), gm. Lniano, woj. gdańskie, notowanej od r. 1434 *Mokschen*, *Mukrz* ok. 1790, gwarowo *Móksz* i wywiedzionej przez E. Jakus-Borkową (PMT VIII: 69) od wcześniejszej n. jeziora *Mukrz*.

⁶ E. Rzetelska-Feleszko, *Rozwój i zmiany toponimicznego formantu -ica na obszarze zachodniostowiańskim*, Wrocław 1978, s. 37, podaje (statystycznie) 3 takie miejscowości na obszarze zachodniostowiańskim, w tym 2 w Wielkopolsce i 1 na terenie Czech.

Murczyn 0 (SNW nie notuje); 74 **Murczyński**: 19 w woj. katowickim, po 15 gdańskim i kieleckim, 8 krakowskim, 5 tarnobrzeskim, 4 tarnowskim, 3 bydgoskim. Od n. wsi *Murczyn*, jedynej takiej w Polsce (WU II: 493), gm. Żnin; *Murczyński* jest formą odmiejscową. SSNO III: 584, VII: 160 notuje n. os. *Murcz* i pochodne, którą SEMot I 172 sprowadza do podstawy *mruk*.

Nawra 136: 44 w woj. toruńskim, 38 bydgoskim, 11 warszawskim, 9 leszczyńskim, 6 elbląskim, po 4 w katowickim i koszalińskim. Od n. wsi *Nawra*, gm. Chełmża lub *Nawra*, gm. Nowe Miasto Lubawskie, woj. toruńskie (WU II: 521), z których dokumentację historyczną pierwszej jako wsi parafialnej podaje Pelp 173: *Nevir* 1222, 1251, *Eber* 1444, *Ewer* (bez daty), *Nawra* 1600; pozwalają one myśleć o imieniu niem. *Eber(hard)* // *Ewer(hard)* jako podstawie nazwy.

Ograszko 19: 8 w woj. wrocławskim, 6 poznańskim, 4 bydgoskim, 1 wałbrzyskim. Od n. wsi *Ograszka*, gm. Czernikowo, woj. wrocławskie, jedynej takiej w Polsce (WU II: 613). Możliwe także od dawnego ogólnopolskiego, a dziś gwarowego rzeczownika *ograzka* 'zimno, febra', o którym najszerzej W. Boryś w SEK: 359-360.

Opalanko 22: 16 w woj. olsztyńskim, 4 katowickim, 2 suwalskim: 4 *Opalański* w woj. warszawskim. Od n. wsi *Opalanka*, gm. Koneck, woj. wrocławskie (WU II: 632), jedynej takiej w Polsce.

Paniew 0 (SNW nie notuje); 77 **Paniewski**: 19 w woj. katowickim, 15 skiernewickim, 11 jeleniogórskim, 9 kieleckim, po 5 warszawskim i piotrkowskim, po 2 bydgoskim, koszalińskim i wrocławskim, po 1 bielskim i częstochowskim.

SSNO IV: 185 notuje nazwisko *Paniewski* z r. 1420 na Kujawach i *Paniowski* z r. 1402, które SEMot III: 139 odnosi do wsi *Paniewo*, gm. Topólka, woj. wrocławskie, jedynej takiej w Polsce (WU II: 676), wyręczając późniejszych badaczy od obowiązku identyfikacji zapisów z n. miejscowości.

Papow 4: po 2 w woj. gdańskim i krakowskim; 3 **Papowski**: 2 w woj. siedleckim, 1 tarnobrzeskim. Od n. wsi gminnej *Papowo Biskupie*, woj. toruńskie, dawniej *Popowo* od staropolskiego *pop* 'duchowny w ogóle, potem prawosławny lub unicki' z gr. *papas* 'ojciec', łac. *papa* 'ojciec (całego chrześcijaństwa), czyli papież', pod wpływem dolnoniem. *Pappe* = górnioniem. *Pfaffe* 'źle o księdzu, klecha' *Papowo* z dodaną przydawką *Biskupie* po r. 1505, kiedy przeszło pod władanie biskupów chełmińskich (dawniej płockich) Pelp 175, S. Rospond (SEMiG: 280-281) lub od *Papowo Toruńskie*, gm. Łysomice, woj. toruńskie, notowane (jak i *Papowo Biskupie*) od r. 1222 *Papowo*, potem m.in. *Pfaffendorf* 1415 o tej samej etymologii, co wieś poprzednia.

Papros 241: 180 w woj. kieleckim, 14 łódzkim, 12 jeleniogórskim, 11 katowickim, 9 krakowskim, 6 warszawskim, po 4 gdańskim i legnickim, 1 gorzowskim; 1 *Paproski* w woj. elbląskim; 3 *Paprowski* w woj. katowickim. Możliwe od n. wsi *Papros*, gm. Kruszwica, woj. bydgoskie (WU II: 679).

Piechcin 1 w woj. siedleckim. Możliwe od n. wsi *Piechcin*, gm. Barcin, woj. bydgoskie. Jest jednak także nazwisko *Piechta* (zdrobnienie od *Piotr*), od którego za pomocą dzierzawczego przyrostka *-in* mogło powstać nazwisko *Piechcin*.

Przysiek 84 *Przysiek*: 70 w woj. pilskim, 8 wrocławskim, 6 poznańskim; 388 *Przysiecki*: 80 w woj. poznańskim, 62 kaliskim, 44 wrocławskim, 38 szczecińskim, 19 leszczyńskim, 18 koszalińskim. Od n. wsi *Przysiek*, gm. Zławieś Wielka, woj. toruńskie lub *Przysiek*, gm. Dobrze, woj. wrocławskie; do interpretacji nazwiska *Przysiecki* wziąć także trzeba wsie *Przysieka* (por. 2 osoby o nazwisku *Przysieka*) w woj. poznańskim występujące w gm. Zwierzyn, woj. gorzowskie, gm. Kozłów, woj. kieleckie, gm. Wągrowiec, woj. pilskie, gm. Mieszyń, woj. poznańskie, *Przysieka Polska*, gm. Śmigiel, woj. leszczyńskie oraz pluralną n. wsi *Przysieki*, gm. Skotyszyn, woj. krośnieńskie (WU III: 79).

Raciążek 2 w woj. warszawskim. Od n. wsi *Raciążek*, gm. Nieszawa, woj. wrocławskie (WU III: 98). Dodać warto, że SSNO IV: 411 notuje z r. 1424 w Wielkopolsce nazwisko *Raciąż*, odniesione przez SEMot III: 158 do wymienionej wyżej wsi *Raciążek*, pisanej historycznie także *Raciąż*.

Radzicz 9: 7 w woj. elbląskim, po 1 gdańskim i suwalskim; 630 *Radzicki*: 93 w woj. poznańskim, 92 pilskim, 59 warszawskim, 47 bydgoskim, po 40 białostockim i chełmskim, 29 elbląskim, 26 szczecińskim, 25 wrocławskim, 20 gdańskim.

SSNO IV: 420 notuje nazwiska od r. 1403 *Radzic(s)ki* z Wielkopolski oraz *Redzic(s)ki* z r. 1402 również z Wielkopolski, które SEMot III: 160 wiąże z n. wsi *Radzicz*, gm. Sadki, woj. bydgoskie i *Radzicz*, gm. Dębno, woj. gorzowskie; ta ostatnia miejscowość kwalifikowana w WU III: 106 jako kolonia, stąd związek ten mniej prawdopodobny, choć nie znam poświadczeń historycznych tej miejscowości.

Salna 0 (SNW nie podaje). Od n. wsi *Salno*, gm. Koronowo, woj. bydgoskie, notowanej od r. 1251 *Sadlno* lub *Salno*, gm. Gruta, woj. toruńskie (WU III: 192), zapisanej r. 1570 *Sadlno*, pochodnych od ap. *sadło* 'tłuszcz' (BZ: 208-209), nazwisko powstało w wyniku derywacji fleksyjnej: z *Salna*, zatem *Salna*.

Schöneich 41: 36 w woj. poznańskim, 4 nowosądeckim, 1 kaliskim; 69 *Schoeneich*: 31 w woj. warszawskim, 10 gorzowskim, 8 poznańskim,

5 koszalińskim, po 4 katowickim i zielonogórskim, 3 pilskim, 2 bydgoskim; 9 *Szenaich* w woj. warszawskim; 84 *Szenajch*: 36 w woj. warszawskim, 15 poznańskim, 12 leszczyńskim, 7 wrocławskim, 5 opolskim, po 3 jeleniogórskim i wałbrzyskim, 8 *Szenyk*: 5 w woj. gdańskim, 2 olsztyńskim, 1 elbląskim. – Od n. dzisiejszej wsi *Szynych*, gm. Grudziądz, woj. toruńskie, notowanej od r. ok. 1340 *Schoneyche*; *Schöneich* ok. 1400, *Szynych* 1641 i pochodnej od niem. *schön* ‘piękny’ i *Eiche* ‘dąb’ (Czopek-Kopciuch, CzKA: 139), w Polsce w takiej postaci dziś jedynej (WU III: 417); jednak po niemiecku wiele wsi, leżących dziś w Polsce tak się nazywało: R II 691 podaje *Dębień*, pow. oleski (nienotowanyw NMP); *Grabowiec*, pow. kozielski, notowany od r. 1787 *Schöneiche* (NMP III: 328); jako *Schöneiche* – dziś *Brzezcie*, pow. świebodziński; *Dąbki*, pow. milicki; *Dębno*, pow. wołowski, zapisana w r. 1520 *Schönaich* (NMP II: 334); *Drogoszowice*, pow. sycowski, notowane od r. 1736 *Schön Eiche* (NMP II: 428) i inne. DF 594 odnosi niem. nazwisko *Schöneich* także do tak samo brzmiących n. wsi w Brandenburgii. Tzw. gniazdem dla wymienionych nazwisk mogą zatem być różne miejscowości w Polsce i w Niemczech, ich lokalizacja przekracza możliwości onomasty.

Siemon 2 w woj. tarnobrzesckim; 23 *Siemoniak*: 10 w woj. katowickim, 5 legnickim, 4 wałbrzyskim, 3 zielonogórskim; 64 *Siemoński*: 18 w woj. łódzkim, 10 opolskim, 6 gdańskim, po 5 ciechanowskim, elbląskim, krakowskim i olsztyńskim. Możliwe od n. wsi *Siemon* ze stwardnieniem końcowego *-ń*, gm. Zławieś Wielka, woj. toruńskie, notowanej już ok. 1400 r. (SG)⁷ i będącej strukturą dzierżawczą od n. os. *Siemon* (hipokorystyk od im. *Szymon*) z suf. *-jb*. Możliwe także, że nazwisko *Siemon* pochodzi od wspomnianego im. *Siemon*; *Siemoniak* jest formą dwuznaczną: albo wskazuje na mieszkańca wsi *Siemon*, albo jest patronimikonem; podobnie *Siemoński*: albo odmiejscową, albo modelową od n. os. *Siemon* z suf. *-ski*.

Sikorów 0 (SNW nie notuje); 162 *Sikorowski*: 32 w woj. elbląskim, 22 poznańskim, 19 toruńskim, 16 wrocławskim, 14 radomskim, 11 szczecińskim, 9 gdańskim, 8 wrocławskim, po 5 krakowskim i olsztyńskim. Od n. wsi *Sikorowo*, gm. Inowrocław, woj. bydgoskie, według WU III jedynej takiej w Polsce.

Skarpa 0 (SNW nie notuje); 9 *Skarpański* w woj. gorzowskim (SNW 8, w tym 4 kobiety, 4 mężczyzn w mieście Gorzowie Wielkopolskim). Od n. wsi *Skarpa*, gm. Sepólno Krajeńskie, woj. bydgoskie, według WU III: 227 jedynej takiej w Polsce. SSNO V: 88 notuje z Małopolski z r. 1398 n. os. *Skarpa*,

⁷ W Siemoniu J. Maciejewski, *Słownik chełmińsko-dobrzyński*, Toruń 1969, zbierał materiały do wymienionego *Słownika*; jednak na s. 7 podał tylko informacje historyczne za SG.

której zespół SEMot jednoznacznie nie określa: C 114 odnosi do ap. *skarpa*, nie wykluczając od n. m. lub n. terenowej *Skarpa*; SEMot I 270 traktuje jako niejasną z możliwością od ap. *skarpa*. Dzisiejsze nazwisko *Skarpa* i pochodne *Skarpański* nie muszą kontynuować XIV-wiecznego małopolskiego *Skarpy*, lecz mogły powstać niezależnie od niego.

Stoncz 9: 4 w woj. kieleckim, 3 sieradzkim, 2 tarnobrzeskim; 1 *Stoncz* w woj. olsztyńskim; 2 *Stonczuk* w woj. zielonogórskim; 47 *Stonczyński*: 23 w woj. tarnowskim, 6 słupskim, po 4 bielskim, katowickim i krakowskim, 2 gdańskim, 1 elbląskim; 535 *Stonecki*: 134 w woj. warszawskim, 94 radomskim, 38 białkopodlaskim, 34 kieleckim, 25 katowickim, 20 jeleniogórskim, po 19 wrocławskim i zielonogórskim, po 16 skierniewickim i szczecińskim, 11 gdańskim. Od n. wsi *Stoncz*, gm. Dąbrowa Chełmińska, woj. bydgoskie, według WU III: 245 jedynej takiej w Polsce. SSNO V: 118 notuje z Małopolski z r. 1398 n. os. *Stonczyk*, a z r. 1394 *Stuńczyk*, którą SEMot I 278 odnosi do ap. *stonko*. Jest także nazwisko *Stonczewski* u 40 osób: 18 w woj. szczecińskim, 13 warszawskim, 6 ciechanowskim, 2 białostockim, 1 konińskim, które odniesiemy do n. wsi *Stonczewo*, gm. Gzy, woj. ciechanowskie.

Skibin 9 w woj. wrocławskim; *Skibiń* 1 w woj. poznańskim; 40 *Skibinski*: 9 w woj. poznańskim, 4 sieradzkim, 3 piotrkowskim, po 2 białostockim, częstochowskim, jeleniogórskim, legnickim, radomskim, tarnobrzeskim i zielonogórskim; 8913 *Skibiński*: 874 w woj. warszawskim, 825 poznańskim, 615 wrocławskim, 532 bydgoskim, 449 katowickim, 384 łódzkim, 377 częstochowskim, 376 chełmskim, 283 wrocławskim, 268 gdańskim, 264 zielonogórskim, 226 skierniewickim, 208 płockim, 184 pilskim, 166 szczecińskim, 165 koszalińskim, 159 sieradzkim, 158 legnickim, 151 opolskim, 142 toruńskim, 140 kaliskim, 128 wałbrzyskim, 126 gorzowskim, 125 słupskim, 119 konińskim, 114 lubelskim, 104 olsztyńskim; 4 *Skibieński*: 3 w woj. olsztyńskim, 1 katowickim jako wariant fonetyczny nazwiska *Skibiński*. Od n. wsi *Skibin*, gm. Radziejów, woj. wrocławskie (WU III: 229).

Stodolna 429: 228 w woj. kaliskim, 27 konińskim, 25 poznańskim, 16 szczecińskim, 14 gdańskim; 15 *Stodólna* 15: 8 w woj. wrocławskim, 3 skierniewickim, 2 bydgoskim, po 1 szczecińskim i toruńskim; 36 *Stodolniak*: 23 w woj. poznańskim, 10 gorzowskim, 3 warszawskim. Od n. wsi *Stodolno*, gm. Strzelno, woj. bydgoskie (WU III: 348), jedynej takiej w Polsce, nieodnotowanej jednak przez H. Borka (BZ) z derywacją fleksyjną: ze *Stodolna*, zatem *Stodolna*; forma *Stodolniak* może wskazywać na mieszkańca *Stodolnej*.

Szewa 106: 25 w woj. bydgoskim, po 16 słupskim, toruńskim i wrocławskim, 9 zielonogórskim, 7 gdańskim, 6 szczecińskim, 4 gorzowskim; *Szewiak* 23 w woj. białostockim. Od n. wsi *Szewa*, gm. Kowalewo, woj. toruńskie.

SSNO V: 305 notuje (za J. Długoszem) z lat 1470-1480 kanonika kieleckiego *Szewieńskiego*; SEMot III: 193 odnosi je do n. wsi *Szewna* (kontekst na to wyraźnie wskazuje), gm. Bodzechów, woj. kieleckie oraz z lat 1412-1471 nazwisko *Szewski* z Wielkopolski, które tenże SEMot III (l.c.) odnosi do wsi *Szewo*, gm. Lubień Kujawski, woj. włocławskie. H. Borek (BZ 240-241, wyzyskując wcześniejszą literaturę) sprowadza podane tu n. wsi *Szewa*, *Szewna* (zob. także D. Kopertowska, KK 76-77), *Szewo* i inne do bazy *šev- // *šav- // *šov- 'chwiać się, ruszać', tkwiącej w starop. czasowniku *szawiać* 'ruszać, pomykać' i przymiotniku *poszewy* 'pochyły'; w topographicach oznaczał on 'osady wśród błot i trzęsawisk na chwiejącym się gruncie'; forma *Szewiak* może wskazywać na mieszkańca wsi *Szewa*.

Szubin 16: 11 w woj. białostockim, 2 wrocławskim, po 1 częstochowskim, płockim i poznańskim; 1 *Szubina* w woj. koszalińskim; 1 *Szubiniak* w woj. toruńskim; 781 *Szubiński*: 46 w woj. bydgoskim, 1 elbląskim, 16 gdańskim, 1 słupeckim, 112 radomskim, 92 konińskim, 91 warszawskim, 66 poznańskim, 43 katowickim, 23 szczecińskim, 21 wrocławskim. Od n. miasta *Szubin* w woj. bydgoskim, notowanej od r. 1365 *Subyn*, *Schubino* 1370, *Szubino* 1375, stanowiącej n. dzierzawczą od n. os. *Szuba* z suf. -in(o) (Rospond, SEMiG: 385); forma *Szubina* powstała wskutek derywacji fleksyjnej: z *Szubina*, zatem *Szubina*; *Szubiniak* wskazuje na n. mieszkańca; *Szubiński* jest strukturą odmiejscową.

SSNO V: 335, VII: 255 notuje nazwiska *Szubiński* (także w formie łacynizowanej *Szubinensis* z Wielkopolski) z r. 1400 z Łęczyckiego oraz *Szubski* od r. 1386, również z Łęczyckiego i z kresów południowo-wschodnich, które SEMot III: 194 odnosi do obecnych wsi *Szubsk Duży* i *Mały*, gm. Krośnice, woj. płockie, a na kresach podstawowej n. m. nie znajduje.

Świesz 0; **Świeś** 0 (w SNW oba warianty nienotowane); 21 **Świes**: 15 w woj. nowosądeckim, 2 legnickim, po 1 warszawskim, katowickim, krakowskim i zielonogórskim. Od n. wsi *Świesz*, gm. Piotrków Kujawski, woj. włocławskie, według WU III: 436 jedynej takiej w Polsce. SSNO V: 382 notuje z r. 1401 n. os. *Świesz* lub *Świész* (z zapisu *Swessone* [cel. l. poj]), którą SEMot I 352 objaśnia jako hipokorystyk od imion typu *Wszeciech* (C nie ujęła).

Tonin 0 (SNW nie notuje); 40 **Toniński**: 29 w woj. poznańskim, 5 konińskim, 3 gdańskim, 2 kaliskim, 1 leszczyńskim. Od n. wsi *Tonin*, gm. Sośno, woj. bydgoskie (WU III: 462).

Tonow 0 (SNW nie podaje). Od n. wsi *Tonowo*, gm. Janowiec, woj. bydgoskie.

Toruń 489: 255 w woj. lubelskim, 40 łódzkim, 39 warszawskim, 21 szczecińskim, 15 katowickim, po 12 elbląskim, krakowskim i pilskim, po 9 olsztyń-

skim i wrocławskim, 8 chełmskim, po 6 gdańskim i zielonogórskim, po 5 koszalińskim, przemyskim, skierniewickim, słupskim i tarnobrzeskim; 7 *Torun*: 3 w woj. łódzkim, po 2 lubelskim i skierniewickim; 539 *Toruński*: 73 w woj. sieradzkim, 40 gdańskim, 36 katowickim, 34 ciechanowskim, 33 poznańskim, 31 pilskim, 29 krakowskim, 25 szczecińskim, 19 częstochowskim, 14 lubelskim, po 11 kaliskim, olsztyńskim i wałbrzyskim, po 8 elbląskim, toruńskim i wrocławskim, 6 gorzowskim, po 5 bydgoskim i pilskim; 114 *Toruniewski*: 88 w woj. płockim, 39 warszawskim, 13 łódzkim, 11 gorzowskim; 34 *Toruniak*: 11 w woj. słupskim, po 5 warszawskim, olsztyńskim i szczecińskim, 4 katowickim, 3 białostockim, 1 siedleckim; 84 *Toruńczak*: 63 w woj. gdańskim, 17 słupskim, 3 gorzowskim, 1 wrocławskim; *Toruńczyk* 0; 14 *Torunczak*: 11 w woj. gdańskim, 2 słupskim, 1 gorzowskim; 8 *Toruńczyk* w woj. warszawskim; 1 *Toron* w woj. krakowskim; 8 *Torn*: 7 w woj. wałbrzyskim, 1 konińskim; 158 *Toroń*: 94 w woj. krakowskim, 15 katowickim, 13 tarnowskim, 8 wałbrzyskim, 6 jeleniogórskim, po 5 warszawskim, bielskim, łódzkim i zielonogórskim; 361 *Torończak*: 108 w woj. legnickim, 106 wrocławskim, 72 jeleniogórskim, 34 wałbrzyskim, 15 słupskim, 11 opolskim, po 5 częstochowskim i gdańskim; 1 *Torończuk* w woj. legnickim; 1 *Toroncak* w woj. opolskim; 16 *Toronczak*: 5 w woj. wrocławskim, 7 legnickim, 3 katowickim, 1 słupskim; *Toronczyk* 0; 11 *Toroniewski*: 5 w woj. warszawskim, 6 płockim; 25 *Toronowski*: 6 w woj. jeleniogórskim, 5 warszawskim, 4 słupskim, konińskim, po 2 gorzowskim, kieleckim i pilskim; 5 *Torończyk* 2 w woj. warszawskim, 3 lubelskim; 43 *Toroński*: 14 w woj. krakowskim, 7 szczecińskim, po 5 częstochowskim, katowickim i poznańskim.

SSNO V: 462, VII: 266 podaje nazwiska *Toruń* od r. 1414 z Pomorza; *Toruński* z r. 1399 z Wielkopolski i Małopolski (od r. 1426); też *Tornar* z r. 1407 z Wielkopolski, *Tornar* i *Torner* z Małopolski, *Toruń* i *Toroń* z Pomorza (z r. 1341), które SEMot III 202 odnosi do nazwy miasta *Toruń*; *Torner* i spolszczone (przez wymianę *-er* w *-ar*) *Tornar* byłyby niemieckimi nazwami mieszkańca Torunia, po niemiecku *Thorn*. Z poglądem tym solidaryzuję się; Z. Klimek jednak (SEMot V: 269) wywodzi te formy od średnio-dolno-niem. *torn* (*toren*, *torne*), *tarn* 'wieża', często też 'więzienie'.

Wyliczone wyżej nazwiska (a nie podaję tu takich, które nie powtarzają n. miasta, nie wskazują na mieszkańca bądź nie są strukturami odmiejscowymi, np. patronimiczna forma *Troniewicz* u 24 osób spoza Pomorza) pięknie oddają różne nazwy mieszkańca Torunia (tzw. habitativa): *Toruniak* (choć jest wieś *Toruniak*, gm. Lubowidz, woj. ciechanowskie, możliwe także jako forma patronimiczna od nazwiska *Toruń*), *Toronc(z)ak*, *Toruńczyk*, *Torończyk*; brak formy od *torunianin* (dziś zalecanej przez normę). Formami odmiejscowymi

są *Toruński, Toroński, Toroniewski, Toronowski*. Etymologie nazwy *Toruń* podaje S. Rospond (SEMiG: 397). Godne tu przypomnienia objaśnienie M. Rudnickiego: *tor* 'droga' (przez Wisłę) z formantem *-uń*. Według S. Rosponda to pierwotne *Tarnowo*, według H. Górnowicza (Onomastica XX, 1975: 311-312) to hipotetyczny rzeczownik *toruń* 'tarło rybne', a więc forma pochodna od *trzeć*, wyraz odpowiadający nazwie wyspy na Wiśle, zwanej literalnie *Zantyr*, a odczytanej przez Górnowicza jako *ścierz*. W tłumaczeniu ludowym w nazwie *Toruń* występuje podstawa: *to ruń* 'zielen'.

Trel 4: 3 w woj. warszawskim, 1 rzeszowskim; 5967 *Trela*: 1075 w woj. kieleckim, 683 tarnobrzeskim, 644 katowickim, 485 krakowskim, 243 bydgoskim, 194 rzeszowskim, 169 gdańskim, 155 bielskim, 149 wrocławskim, po 136 radomskim i szczecińskim, 109 częstochowskim, 105 wałbrzyskim; 1 *Trell* w woj. toruńskim; 251 *Trella*: 156 w woj. gdańskim, 26 katowickim, 25 łódzkim; 20 *Trelak*: 9 w woj. wałbrzyskim, 7 katowickim, 4 bielskim; 19 *Treler*: 15 w woj. gorzowskim, 4 sieradzkim; 41 *Treller*: 17 w woj. sieradzkim, 9 gorzowskim, 8 katowickim, 7 łódzkim; 539 *Treliński*: 206 w woj. kieleckim, 35 koszalińskim, 32 bydgoskim, po 20 łódzkim i szczecińskim, 16 gdańskim, 14 olsztyńskim, po 12 płockim, skierniewickim i słupeckim; 20 *Trelowski*: 12 w woj. sieradzkim, 5 opolskim, 2 częstochowskim, 1 piotrkowskim; 34 *Treliński*: 12 w woj. tarnobrzeskim, 11 rzeszowskim, po 4 krakowskim i przemyskim, 3 wrocławskim; 59 *Tryl*: 20 w woj. zamojskim, po 10 bydgoskim i legnickim, po 4 opolskim, wałbrzyskim i wrocławskim, 3 toruńskim, 1 piotrkowskim; 6 *Tryla* w woj. opolskim; 1 *Tryll* w woj. białkopodlaskim; 1 *Tryllska* w woj. jeleniogórskim; 113 *Tryliński*: 37 w woj. tarnowskim, 14 wrocławskim, po 10 warszawskim i radomskim, 8 kieleckim, po 7 jeleniogórskim i piłskim, 5 zielonogórskim; 86 *Trylowski*: po 15 w woj. warszawskim i częstochowskim, 10 katowickim, 9 gdańskim, 7 zielonogórskim, po 6 bielskim i krakowskim; 22 *Tril*: 11 w woj. wrocławskim, 5 opolskim, 4 legnickim, po 1 wałbrzyskim i zielonogórskim; 12 *Trill*: 5 w woj. katowickim, 4 sieradzkim, 2 bielskim, 1 wrocławskim; 12 *Triler* w woj. leszczyńskim; 9 *Triller*: 6 w woj. leszczyńskim, 2 katowickim, 1 wrocławskim.

W NP: 408-410 wywiodłem nazwisko *Trel(a)* (form typu *Tril* wtedy w ogóle nie dostrzegłem) od rzeczownika pospolitego *trel(a)* 'lina flisacka', w pozapomorskich nazwiskach (dokumentację historyczną znalazłem głównie na północnych Kaszubach) dopuściłem homonimiczny *trel* 'świergot ptasi'. Nie wspominałem wówczas, że istnieje w gminie i w parafii Nowe nad Wisłą wieś *Tryl*, notowana od r. 1609 *Troel*; *Trell*, *nowo osiadła ta wieś, gdzie przedtem dębina bywała na włokach* 1664; *Tryll* 1682, *Tryl* 1749, *Trill* ok. 1790 (mapa Schröttera), której nazwę E. Jakus-Borkowa (PMT VIII: 104-105)

wyprowadza od wspomnianego terminu flisackiego, definiowanego przez A. Brücknera (Br 575) jako 'ścieżka flisacka', co przekonuje dla nadwiślańskiej wsi, jaką jest *Tryl*. Można by myśleć, że n. wsi poszła od nazwiska *Trel* czy *Tryl*, takie jednak na Kociewiu nie było historycznie notowane. Kierunek derywacji zatem byłby następujący: termin flisacki *trel* > nazwa wsi *Trel*, potem *Tryl* > nazwisko *Trel* // *Tryl* // *Tril* i jego warianty fonetyczno-ortograficzne oraz morfologiczne. Na n. wsi jako podstawę nazwiska *Tre(l)l(a)* (i warianty) zdaje się wskazywać forma *Trel(l)er* jako n. mieszkańca wsi *Trel*; *Trelak* jest dwuznaczna: albo n. mieszkańca, albo forma patronimiczna od nazwiska *Trel*; *Treliński*, *Trelowski*, *Trelski* // *Trylski* są albo strukturami odmiejscowymi, albo modelowymi od nazwiska *Trel* // *Tryl*. W sumie więc podstawowe nazwiska *Trel(a)*, *Tryl(a)*, *Tril(a)* są homonimiczne: niektórzy mogą je zawdzięczać rzeczownikowi pospolitemu *trel* // *tryl* 'lina flisacka', inni rzeczownikowi *trel* 'świergot ptaków', inni jeszcze kociewskiej wsi *Trel*, potem *Tryl*.

Tuchola 2 w woj. bydgoskim; 1947 *Tucholski*: 193 w woj. bydgoskim, 191 gdańskim, 187 włocławskim, 177 ciechanowskim, 147 toruńskim, 40 elbląskim, 12 ślupskim. SSNO V 486 notuje z Małopolski z r. 1413 formę żeńską *Tucholska* z r. 1403. W ZDz 202 w r. 1570 zanotowany został *Nobilis* 'szlachetny' *Joannes Tucholski*; w archiwaliach pelplińskich zapisani zostali: *Maciei Tucholski* w r. 1761, *Marianna et Rosalia Tucholskie* w r. 1772; w księgach metrykalnych parafii Miłobądz pod Tczewem wystąpili w r. 1791 *Catharina Tucholska* i w r. 1796 *Marianna ex Tucholskich* (Damps 314); *Tuchola* (bez imienia) zapisany został w księdze metrykalnej par. Walichnowy, pow. tczewski w r. 1763 (Damps l.c.). Notowanych w SSNO *Tucholskich* wywodzi SEMot III: 202 ze wsi *Tuchola*, gm. Sieraków, woj. poznańskie. WU III 479 notuje jeszcze wieś i osadę *Tucholę*, gm. Laszki, woj. przemyskie; *Tucholę Żarską*, gm. Lubsko, woj. zielonogórskie. Współcześni niektórzy nosiciele nazwiska *Tuchola* mogą je zawdzięczać miastu *Tuchola*.

Wolwark 31: 24 w woj. łomżyńskim, 4 wałbrzyskim, 2 suwalskim, 1 katowickim. Od n. wsi *Wolwark*, gm. Szubin, woj. bydgoskie. N. wsi „wygląda” na **Folwark* z obocznością dźwięczna: bezdźwięczna (wpływ dolnoniem.). Dziwi też, że: 1) nazwisko występuje poza regionem pomorskim; 2) n. wsi nie została ujęta przez B. Czopek-Kopciuch (CzKA).

Opracowałem w tym artykule 67 nazwisk podstawowych, które można wyprowadzić od tak samo brzmiących nazw miejscowości dzisiejszego woj. kujawsko-pomorskiego; bardzo często notowane są także nazwiska stanowiące struktury przymiotnikowe od nazw tych miejscowości, często również derywaty, utworzone za pomocą sufiksów *-ak*, *-an(in)*, *-czyk*, *-czuk* od nazw tych miejscowości, mogące wskazywać na mieszkańców tych miejscowości,

niekiedy jednak dające się interpretować jako formacje patronimiczne od nazwisk podstawowych. O tych możliwościach wspominam w poszczególnych artykułach hasłowych. Szczególnie dużo nazwisk w SNWPU oznaczonych zostało symbolem 0, który według deklaracji K. Rymuta, złożonej we wstępie do t. I (s. VIII-IX) SNWPU, wskazuje na osoby już nieżyjące, formy zdefektowane, bliżej nieokreślone; we wstępie do SNW wydawca zaznacza, że chodziło tu najczęściej o nazwiska rodowe kobiet, które zarzuciły te nazwiska w chwili zamążpójścia. W niniejszym opracowaniu dotyczy to nazwisk *Budyń, Dobierzyn, Dziechowa, Jakubków, Karsin, Kawna, Kikuł, Kopczyzna, Łasin, Łyniec, Mietlica, Muks, Murczyn, Paniew, Salna, Sikorów, Skarpa, Świesz, Tonin, Tonow*. Ich występowania nie powierza SNW; tę prawidłowość stwierdzam także na nazwiskach równych nazwom miejscowości na innych ziemiach Polski.

Wykaz skrótów

- Biskup M. Biskup, A. Tomczak, *Mapy województwa pomorskiego w drugiej połowie XVI w.*, Toruń 1955.
- BZ H. Borek, *Zachodniostowiańskie nazwy toponimiczne z formantem -bn-*, Wrocław 1968.
- C A. Cieślíkowa, *Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe. Proces onimizacji*, Wrocław 1990.
- CzKA B. Czopek-Kopciuch, *Adaptacje niemieckich nazw miejscowych w języku polskim*, Kraków 1995.
- Damps M. Damps, *Nazwiska mieszkańców Kociewia od XVI do XVIII wieku*. Praca doktorska, wykonana pod kierunkiem E. Brezy na Uniwersytecie Gdańskim w r. 1988 (maszynopis).
- DF R. i V. Kohlheim, *Duden. Familiennamen. Herkunft und Bedeutung*, Mannheim 2000.
- KK D. Kopertowska, *Nazwy miejscowe województwa kieleckiego*, Kraków 1984.
- KR D. Kopertowska, *Nazwy miejscowe województwa radomskiego*, Kielce 1994.
- NP E. Breza, *Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany*, Gdańsk 2000, t. II, Gdańsk 2002, t. III, Gdańsk 2004.
- NMP *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany*, t. I-V, red. K. Rymut, Kraków 1996-2003.
- Pelp *Diecezja chełmińska. Zarys historyczno-statystyczny*, Pelplin 1928.
- PMT VIII E. Jakus-Borkowa, *Toponimia powiatu świeckiego*, Pomorskie Monografie Toponomastyczne Nr 8, Wrocław 1987.
- Przyd E. Breza, *Pochodzenie przydomków szlachty Pomorza Gdańskiego*, Gdańsk 1978.

- SEK W. Borys, H. Popowska-Taborska, *Słownik etymologiczny Kaszubszczyzny*, t. 3, Warszawa 1999.
- SEMIG S. Rospond, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław 1984.
- SEMot I A. Cieślíkowa, *Odapelatywne nazwy osobowe*, Kraków 1997.
- SEMot III Z. Kaleta, *Odmiejscowe nazwy osobowe*, Kraków 1997.
- SEMot VI M. Bobowska-Kowalska, *Nazwy heraldyczne*, Kraków 1995.
- SeMot VII *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw odosobowych*, cz. VII: *Suplement*, red. A. Cieślíkowa, Kraków 2002.
- SG *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, t. I-XV, Warszawa 1880-1902.
- SNW *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, opr. K. Rymut, Kraków 2003 (płyta CD ROM).
- SNWPU *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, t. I-X, wydał K. Rymut, Kraków 1992-1994.
- SSNO *Słownik staropolskich nazw osobowych*, red. W. Taszycki, M. Malec, t. I-VII, Wrocław 1965-1987.
- SW J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *Słownik języka polskiego*, t. I-VIII, Warszawa 1900-1927.
- WU *Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce*, t. I-III, Warszawa 1980-1982.
- ZDz *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Źródła dziejowe*, t. XXIII, I. T. Baranowski, t. XII *Prusy Królewskie*, Warszawa 1911.
- Zoder R. Zoder, *Familiennamen in Ostfalen*, Bd I, II, Hildesheim 1968.

Summary

The author has already published a few articles on the subject of surnames that are equal to the local names of the region Mecklenburg, Brandenburg, West-Pomeranian (Szczecin province), Middle Pomeranian (Koszalin and Słupsk provinces), Gdańsk-Pomeranian, Silesia etc. (compare with annotation 5). In his catalogue he has gathered more than two thousand of such surnames; 67 such surnames from Kujawy-Pomeranian province have been described in this article. Some of the surnames may have a different derivation, which is indicated every time. Certain problems connected with the described structure are briefly discussed in the article *From the Issues of Polish Surnames Equal to Local Names*, [in:] *Metodologia badań onomastycznych* [Methodology of the Onomastical Researches], red. M. Biolik, Olsztyn 2003, p. 188-195.